

ISSN 1681-7710

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОВІТРЯНИХ СИЛ
ІМЕНІ ІВАНА КОЖЕДУБА

Системи обробки інформації

Наукове
періодичне
видання

Випуск 6 (143)

МЕТРОЛОГІЯ,
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИМІрювальні
ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

METROLOGY,
INFORMATION MEASURING
TECHNOLOGIES AND SYSTEMS

ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ
В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМАХ

MINFORMATION PROCESSING
IN COMPLEX ENGINEERING SYSTEMS

Харків
2016

УДК 620.1 : 681.3; 004 : 007; 355.4 : 378.1; 51.3 : 533.9 Системи обробки інформації : збірник наукових праць. – Х.: Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2016. – Вип. 6 (143). – 226 с.

Збірник наукових праць «Системи обробки інформації» заснований у 1996 році. У збірнику публікуються результати досліджень з розробки нових інформаційних технологій як для рішення традиційних задач збору, обробки та відображення даних, так і для побудови систем обробки інформації у різних проблемних галузях. Збірник призначений для наукових працівників, викладачів, докторантів, ад'юнктів, аспірантів, а також курсантів та студентів старших курсів відповідних спеціальностей.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Голова:** СТАСЄВ Юрій Володимирович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків).
- Члени:** БАЙРАМОВ Азад Агахар Огли (д-р фіз.-мат. наук проф., Військова академія, Баку, Азербайджан);
БАРАНІК Володимир Вікторович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
БІЛЬЧУК Віктор Михайлович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
ВАРША Зігмунд Лех (*PhD, Polish Metrological Society*, Варшава, Польща);
ГОРОБЕЦЬ Микола Миколайович (д-р техн. наук проф., ХНУ, Харків);
ГОРОДНОВ В'ячеслав Петрович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ДРОБАХА Григорій Андрійович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ЄВДОКІМОВ Віктор Федорович (д-р техн. наук проф., член-кор. НАНУ, ІПМЕ НАНУ, Київ);
ЄРМОШИН Михайло Олександрович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ЗАХАРОВ Ігор Петрович (д-р техн. наук проф., ХНУРЕ, Харків);
ІВАНОВ Віктор Кузьмич (д-р фіз.-мат. наук с.н.с., ІРЕ НАНУ, Харків);
КОНОВАЛЕНКО Олександр Олександрович (д-р фіз.-мат. наук проф., академік НАНУ, РІ НАНУ, Харків);
КОНОНОВ Володимир Борисович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
КРАСНОБАСЬ Віктор Анатолійович (д-р техн. наук проф., ХНУ, Харків);
КУПЧЕНКО Леонід Федорович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
КУЧУК Георгій Анатолійович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
ЛОСЄВ Юрій Іванович (д-р техн. наук доц., ХУПС, Харків);
ПАВЛЕНКО Максим Анатолійович (д-р техн. наук проф., НТУ «ХПІ», Харків);
ПОРОШИН Сергій Михайлович (д-р техн. наук проф., НТУ «ХПІ», Харків);
РАДЄВ Христо Кирилов (д-р техн. наук проф., Технічний університет, Софія, Болгарія);
РУБАН Ігор Вікторович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
СЕРЕНКОВ Павло Степанович (д-р техн. наук проф., БДУ, Мінськ, Білорусь);
СМЕЛЯКОВ Кирило Сергійович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
СМІРНОВ Євген Борисович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ТИМОЧКО Олександр Іванович (д-р техн. наук проф., ХУПС, Харків);
ХАКІМОВ Ортаголі Шаріпович (д-р техн. наук проф., ДУ ЦНЕ, Ташкент, Узбекистан);
ХАРЧЕНКО В'ячеслав Сергійович (д-р техн. наук проф., НАКУ «ХАІ», Харків);
ШМАКОВ Олександр Миколайович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків);
ЯРОШ Сергій Петрович (д-р військ. наук проф., ХУПС, Харків).

Відповідальний секретар: КОРОЛЮК Наталія Олександрівна (канд. техн. наук, ХУПС, Харків).

Адреса редакційної колегії: 61023, м. Харків, вул. Сумська, 77/79,
Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Телефон редакційної колегії: +38 (057) 704-96-53 (консультації, прийом статей).

E-mail редакційної колегії: info@hups.mil.gov.ua.

За достовірність викладених фактів, цитат та інших відомостей відповідальність несе автор.

Затверджений до друку Вченою Радою Харківського університету Повітряних Сил
(протокол від 17 травня 2016 року № 9).

Занесений до "Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результатами дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук",
(технічні та військові науки; затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528;
попередні постанови президії ВАК України: від 14.10.2009 р. № 1-05/4; від 9.02.2000 р. № 2-02/2)

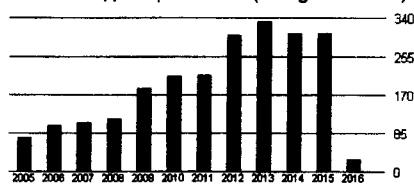
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 9500 від 13.01.2005 р.

Інформаційний сайт збірника: www.hups.mil.gov.ua.

Реферативна інформація зберігається у загальнодержавній реферативній базі даних „Українська наукова“ та публікується у відповідних тематичних серіях УРЖ „Джерело“.

Видання індексується міжнародними бібліометричними та наукометричними базами даних: *Scientific Indexed Service* (США), *Index Copernicus* (Польща), *Universal Impact Factor*, *Google Scholar* (наукометричні показники – *quot.* = 2391 / *h* = 13 / *i10* = 30).

Розподіл «quotation» (Google Scholar)

х праць. – Х.:
ана Кожедуба,

пікуються ре-
юру, обробки
ірник призна-
удентів стар-

байджан);

(У, Харків);

1528;

cholar)

— 340

— 255

— 170

— 85

— 0

жедуба

З МІСТ

МЕТРОЛОГІЯ, ІНФОРМАЦІЙНО-ВИМІРЮВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

Алравашдех Бакер, Сергіенко М.П.	
Проблемы стандартизации в области	
динамических измерений	7
Алравашдех Раї	
Разработка модели внешнего магнитного поля	
для измерений его параметров, конфигурации	
и координат источника	13
Андрусишина И.Н., Голуб И.А., Лампека Е.Г.	
Опыт использования стандартных образцов сыворотки	
крови человека для межлабораторного контроля	
качества результатов элементного анализа	17
Боцюра О.А., Захаров И.П.	
Сравнительный анализ различных способов	
вычисления коэффициентов охвата при реализации	
байесовского подхода к оцениванию	
неопределенности измерений	20
Віткін Л.М., Ролько О.Р.	
Оценка рисков на мясоперерабатывающем	
предприятии	25
Владимирова Т.М.	
Неопределенность измерения уровня	
и расхода с помощью измерительной	
системы EHP-TEKNIKKA (engl.)	28
Глухова Н.В.	
Метод расчета неопределенности измерений	
геометрических параметров	
газоразрядных изображений	32
Грибанов Д.Д., Вячеславова О.Ф., Зайцев С.А.	
Методика измерений массы сжиженных	
углеводородных топлив	36
Гринев Б.В., Гурджян Н.Р., Зеленская О.В.,	
Любинский В.Р., Мицай Л.И.,	
Молчанова Н.И., Тарасов В.А.	
Оценивание неопределенности результатов	
измерений ослабления света	
в цилиндрических сцинтилляторах	41
Еремеев И.С., Дичко А.О.	
Проблема неопределенности при мониторинге	
окружающей среды	45
Зинченко В.П., Зинченко С.В., Добролюбова М.В.	
Автоматизированные системы измерения давления	
в аэродинамическом эксперименте	48
Кадацкая О.И., Сабурова С.А.	
Методы метрологического обеспечения	
параметров качества NGN-сетей	52
Кириченко И.А., Кашира А.Л., Кашира М.А.	
О повышении точности построения тарировочных	
характеристик заглубленных	
цилиндрических резервуаров	55
Ключко Н.Б., Долішній Б.В.,	
Піндус Н.М., Чеховський С.А.	
Оптимізація алгоритму опрацювання	
вимірювальної інформації турбінних	
лічильників газу при їх калібруванні	58

CONTENT

METROLOGY, INFORMATION MEASURING TECHNOLOGIES AND SYSTEMS

Alrawashdeh Baker, Sergienko M.P.	
The particular standardization issues	
in a field of dynamic measurements	7
Alrawashdeh Raqi	
Development model external magnetic field	
to measure its parameters, configuration,	
and coordinates of the source	13
Andrusyshyna I.N., Golub I.A., Lampeka E.G.	
Experince of use references materioals of blood serum	
of man in interlaboratory investigation quality	
control elemental analysis	17
Botsiura O.A., Zakharov I.P.	
Comparative analysis of various methods for calculating	
of coverage factor at implementation of bayesian	
approach by the measurement	
uncertainty evaluation	20
Vitkin L.M., Rolko O.R.	
Risks assessment on meat producer	
by enterprise	25
Vladimirova T.M.	
Uncertainty of the measurement of level	
and flow using EHP-TEKNIKKA	
measurement system	28
Glukhova N.V.	
Evaluation of measurement uncertainty	
of geometric parameters of the gas-discharge	
emission images	32
Gribanov D.D., Vyacheslavova O.F., Zaitsev S.A.	
The method of measuring mass	
of liquefied hydrocarbon fuels	36
Grynyov B. V., Gurdzhian N.R., Zelenskaya O. V.,	
Lyubynskiy V.R., Mitcay L.I.,	
Molchanova N.I., Tarasov V.A.	
Light attenuation measurements	
uncertainty estimation	
in cylindrical scintillators	41
Yeremeyev I.S., Dychko A.O.	
Uncertainty problems in environmental	
monitoring procedures	45
Zinchenko V.P., Zinchenko S.V., Dobroliubova M.V.	
The automated control system of pressure measurement	
in wind tunnel experiment	48
Kadackaya O.I., Saburova S.A.	
Methods of NGN-networks quality parameters	
metrological support	52
Kirichenko I.O., Kashura O.I., Kashura M.O.	
Improving the accuracy of construction	
of the calibration characteristics	
of the buried cylindrical tanks	55
Klochko N.B., Dolishniy B.V.,	
Pindus N.N., Chehovskiy S.A.	
The optimization of algorithm of measurement	
information processing of turbine gas meters	
at their calibration	58

Зміст

Коваленко І.В., Кійко В.В.	Kovalenko I.V., Kijko V.V.
Проблеми визначення якості півмасок фільтруючих 62	Determination problems the quality of respirators 62
Кононенко М.А., Габльовська Н.Я.	Kononenko M.A., Gablovskaya N.Ya.
Розрахунковий метод оцінювання якості різьбової частини труб нафтового сортаменту за допомогою зведеного коефіцієнту 65	Calculation method for assessing the quality of the threaded portion of oil pipe assortment using the reduced rate 65
Крюков О.М.	Kriukov O.M.
Принцип побудови засобу вимірювання геометричних характеристик поверхонь каналів стволів 69	The construction principle of the measuring instrument for geometric characteristics of the surface of the barrel channels measurement 69
Кузніченко В.В., Нікітенко О.М.	Kuznichenko V.V., Nikitenko O.M.
Використання системи комп'ютерної математики Maple для дослідження роботи осцилографа 72	Using computer mathematics system maple for oscilloscope work research 72
Кучірка Ю.М., Баран С.В., Винничук А.Г., Витвицька Л.А.	Kuchirka Yu.M., Baran S.V., Vynnychuk A.G., Vytytska L.A.
Дистанційна лабораторія для вивчення методів основних технологічних параметрів рідини і навколошного середовища 75	Distance laboratory for study methods measurement main fluid technological parameters and environment 75
Левин С.Ф.	Levin S.F.
Стандартизований приклад розрахунку неопределеності поверки термопреобразувача сопротивлення 78	The standardized example of calculation of uncertainty verification of the thermo converter of resistance 78
Мартынюк А.В., Щербак Л.Н.	Martyniuk G.V., Scherbak L.M.
Метрологічний моніторинг систем измерения характеристик шумовых процесов 82	Metrological monitoring of measurement systems of characteristics of noise processes 82
Михайленко В.В., Маков Д.К., Святченко В.А., Чуняк Ю.М.	Myhaylenko V.V., Makov D.K., Svyatnenko V.A., Chunya Yu.M.
Вимірювання напруг та струмів у напівпровідниковому перетворювачі з двадцятидвохзонним регулюванням вихідної напруги 86	Measurement of the voltages and current in semiconductor converter with twenty-second zones regulation of output voltage 86
Михайлова Г.М., Гілевіч Ю.В., Матієнко-Купріянова Н.М.	Mikhailova G.N., Gilevich Yu.V., Matienko-Kupriyanova N.M.
Оцінювання невизначеності результатів вимірювання вмісту вільного формальдегіду в постільних виробах ... 89	Estimating of uncertainty in the measurement results of free formaldehyde in beddings 89
Мокійчук В.М., Монченко О.В., Олійник Ю.А.	Mokiychuk V.M., Monchenko O.V., Oliynik Yu.A.
Методика оцінювання невизначеності вимірювання пружних констант матеріалів 93	Method of estimation of measurement uncertainty of the elastic constants of materials 93
Монченко Е.В., Мельник Е.С.	Monchenko O.V., Melnyk O.S.
Определение дискретных характеристик сигналов ультразвукового контроля 97	Determination of the discrete characteristics of ultrasonic testing signals 97
Моргун Б.А., Прокопович И.В., Костина М.М., Моргун Ю.Б.	Morgun B.A., Prokopovich I.V., Kostina M.M., Yu.B. Morgun
Метрологическое обеспечение АСУ ТП непрерывного литья медной катанки 100	Metrological assurance of automated process control system of continuous casting copper rod 100
Новоселов О.А.	Novoselov O.A.
Акредитация калибровочной деятельности – гарантированность достоверности и объективности результатов измерений 104	Accreditation of calibration activities – guarantee of reliability and credibility of measurement 104
Остапів В.В., Піндус Н.М., Чеховський С.А., Клочко Н.Б.	Ostapiv V.V., Pindus N.M., Chehovskiy S.A., Klochko N.B.
«Віртуальні еталони» як засіб підвищення точності вимірювань 108	Virtual standard" as a means of improving the measurement accuracy 108
Паленный Ю.Г., Гнатюк А.П., Жеглова В.М., Фоменко Д.С.	Palenny Yu.I., Gnatiuk A.P., Zheglova V.M., Fomenko D.S.
Інформаціонно-измерительная система контроля процесса глубокого сверления 112	Information-measuring system of control of the deep hole drilling process 112
Пацера С.Т., Корсун В.І., Дербаба В.А., Ружин П.О.	Patsera S.T., Korsun V.I., Derbaba V.A., Ruzhin P.O.
Алгоритм імітаційно-статистичного дослідження контролюально-вимірювальної системи та його програмна реалізація у Ni LabVIEW 116	The algorithm of simulation and statistical modeling of control-measuring systems and software implementation in Ni LabVIEW 116

Зміст

itors	62	
..... 65		
strument	69	
..... 72		
ertainty	75	
..... 78		
s	82	
lts	86	
..... 89		
..... 93		
..... 97		
..... 100		
..... 104		
..... 108		
..... 112		
.... 116		
Ветришин І.С., Присяжнюк Т.І., Бас А.А.		
Уменьшение суммарной неопределенности измерений при воспроизведении единиц объема и объемного таксона газа эталонными установками	120	
Поліщук А.А., Мозалевська Т.Н.		
Опыт участия центральной химико- бактериологической лаборатории в межлабораторных сравнительных испытаниях	124	
Прокуда Е.Ю.		
Сравнение расчетных и экспертных методов при оценке состояния базовых элементов шахтных автосамосвалов	127	
Романів В.М., Мельничук С.І.		
Алгоритмічне забезпечення засобу контролю вищого вуглеводневих компонент природного газу	131	
Руженцев І.В., Луцкий С.В., Фетків В.П.		
Дискретно-вероятностные информационные модели расчета суммарной погрешности механообработки	135	
Середюк О.Е., Малисевич В.В., Середюк Д.О., Малисевич Н.Н.		
Метрологическая модель измерения энергетической значности природного газа с использованием расходомеров переменного перепада давления	139	
Сініца В.І., Подрубайло М.В.		
Навчально-дослідницька система моделювання авторегресійних алгоритмів на базі технології LabVIEW	143	
Скляров В.В., Довженко Я.С.		
Дослідження впливу часу дії попереднього занурження при вимірюванні твердості (engl.)	147	
Слабінога М.О., Депутович А.І., Шевчук М.І.		
Комп'ютерна система збору та фіксації інформації про негативний антропогенний вплив за території українських Карпат	151	
Сніжко Д.В., Сушко О.А.		
Мікро- та наноелектроди для електрохімічних вимірювальних систем	156	
Тихенко В.Н., Старцев В.І., Анисимов А.А., Пчелинський С.В.		
Методика оценки состояния узлов станка для обработки колесных пар	161	
Туз Ю.М., Козир О.В., Порхун А.В.		
Способ визначення динамічних характеристик термопар за допомогою радіоімпульсу струму	164	
Харламова Ю.Н., Корсун В.И.		
Использование метода тяжелого шарика в задаче аддативного оценивания параметров квазистационарного объекта	167	
Черепашук Г.А., Потильчак А.П., Быкова Т.В.		
Оценка неопределенности измерения плотности жидкости прибором с поплавком изменяемой массы	170	
Шевкун С.М., Сурду М.М., Величко О.М., Добролюбова М.В.		
Аналіз і оптимізація схем передавання і способів відтворення одиниць параметрів імпедансу	174	
Шнира А.В., Чапалиук Б.В., Алімов А.І., Добролюбова М.В.		
Система моніторингу 3D-принтеру з технологією друку FDM	180	
Petrushun I.S., Prisyajnyuk T.I., Bas O.A.		
Reducing the total measurement uncertainty prover gas volume and volume flow rate reproduction	120	
Polischuk A.A., Mozolevska T.M.		
Experience of participation of central chemical and bacteriological laboratory in interlaboratory comparative tests	124	
Prokuda E.Yu.		
Comparison of the calculated and an expert method for determining the weighting factor of basic elements of dump trucks	127	
Romaniv V.M., Melnychuk S.I.		
Algorithmic support of control means higher hydrocarbon component of natural gas	131	
Ruzhentsev I.V., Lutsky S.V., Fetkiv V.R.		
Discrete probabilistic information model of machining processing total error calculation	135	
Serediuk O.E., Malisovich V.V., Serediuk D.O., Malisovich N.M.		
The metrological model of measuring of natural gas energy value with the using of the variable pressure-drop flow meters	139	
Sinitsa V.I., Podrubailo M.V.		
Teaching and research system for the simulation of autoregression algorithms on the basis of LABVIEW technology	143	
Skliarov V.V., Dovzhenko Ya.S.		
Investigation of the influence of duration of preliminary and total forces for measurement of hardness	147	
Slabinoza M.O., Deputovych A.I., Shevchuk M.I.		
Computer system for acquisition and fixation of negative human impact in Ukrainian Carpathians	151	
Snizhko D.V., Sushko O.A.		
Micro- and nanoelectrodes for electrochemical measurement systems	156	
Tikhenco V.N., Startsev V.I., Anisimov A.A., Pchelinskiy S.V.		
Methodology assessing the state units of the machine for processing of wheel pairs	161	
Tuz Yu.M., Kozyr O.V., Porkhun A.V.		
A technique for dynamic identification of thermocouples by means of radio pulse current	164	
Kharlamova Yu.M., Korsun V.I.		
Using heavy ball method for problem of adaptive parameters estimation of quasistationary object	167	
Cherepaschuk G.A., Potilchak A.P., Bykova T.V.		
Measurement uncertainty evaluation of liquid density with the help of device with float variable mass	170	
Shevkun S.M., Surdu M.M., Velychko O.M., Dobrolubova M.V.		
Analysis and optimization of transmission schemes and reproducing methods of impedance parameters units	174	
Shnyra A.V., Chapaliuk B.V., Alimov A.I., Dobrolubova M.V.		
Monitoring system for 3d-printer with FDM printing technology	180	

Зміст

Штефан І.Ю., Штефан Н.В. Організаційно-правові проблеми метрологічного забезпечення вимірювальних систем	185	Shtefan I.Yu., Shtefan N.V. Legal organizational problems of the measuring system metrological assurance	185
Шумков Ю.С. Автоматичне узгодження опору навантаженням з хвильовим опором кабелю у вимірювальних системах	188	Shumkov Yu.S. Automatic coordination of resistance load with wave impedance of the cable in measurement systems	188
Яремчук Н.А., Года О.Ю. Оцінювання неопредєленості ординального измерения	194	Yaremchuk N.A., O.Yu. Goda Evaluation of ordinal measurement uncertainty	194
ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ В СКЛАДНИХ ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМАХ			
Заковоротний А.Ю. Стабільно-пластичні нейронні сети на основі перцептрона в задачах прогнозування буксовання	197	Zakovorotnyi A.Yu. Stable plastic neural network based perceptron in forecasting problems slippage	197
Зорі С.А. GPU-реалізація паралельної вычислительной системи 3D-стерео визуалізації с использованием метода трассировки лучей	201	Zori S.A. Visualization 3D-stereo parallel computer system GPU-realization with the use of rays tracing method	201
Коритченко К.В., Стаковський О.В., Серпухов А.В., Бізонич Д.В., Санчіт Аджмані Механизми впливання свечей накаливання на робочий процес в дизельних двигунах	205	Korytchenko K.V., Stakhovskiy O.V., Serpukhov A.V., Bizonych D.V., Sanchit Ajmani mechanisms of influence of candles of incandescence on working process in diesel engines	205
Носан С.Л., Федінський О.І., Сургай В.М. Методика керівництва роботою обслуг радіолокаційних станцій та рухомих радіовисотомірів при управлінні екіпажами винищувальної авіації в умовах радіоелектронної протидії	211	Nosan S.L., Fedinskiy O.I., Surgay V.M. The method of management calculations of radar stations and moving radoviste in managing crews of fighter aircraft in conditions of electronic countermeasures	211
Лисенко І.А., Смирнов А.А. Розробка упорядочених каскадних таблиць рішень с іспользованием матриц следования	216	Lysenko I.A., Smirnov A.A. Establishing an orderly cascading solution using matrices follow	216
Наши автори	221	Authors	221
Алфавітний покажчик	225	Alphabetical index	225

620.179.16

Монченко, Е.С. Мельник

Національний авіаційний університет, Київ

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДИСКРЕТНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК СИГНАЛОВ УЛЬТРАЗВУКОВОГО КОНТРОЛЯ

В статье рассмотрен способ уменьшения методической погрешности при определении дискретных характеристик сигналов ультразвукового контроля с помощью использования оконной обработки.

Ключевые слова: методическая погрешность, фазовая характеристика сигнала, оконная обработка

Введение

В связи с возникновением новых конструкций материалов возникает необходимость прецизного измерения их толщины. Существуют различные группы факторов, влияющих на результаты измерений процесса ультразвукового измерения изделий [1]. В частности, к таким факторам относятся параметры исследуемых сигналов (длительность и форма импульсов, частота и другие) и режимов сбора информации (продолжительность окна, время дискретизации, время анализа, период квантования и другие). Уменьшения влияния этих факторов на точность измерения необходимо согласовать данные параметры между собой.

Постановка задачи

В общем виде во время анализа сигналов, осо-
бенно со сложными амплитудно-частотными ха-
рактеристиками (АЧХ) и фазочастотными ха-
рактеристиками (ФЧХ), методическая погрешность может
быть уменьшена за счет использования оконной
обработки сигналов. Однако, такое использование
оконной обработки не охватывает всех возможных
способов уменьшения методической погрешности.
Для гармонических и полигармонических сигналов,
которые используются в задачах исследования широ-
кого класса физических явлений и процессов, су-
ществует возможность существенного уменьшения
методической погрешности за счет согласования
периода сигналов (T) и дискретизации (T_D).

Решение поставленной задачи

Рассмотрим способ уменьшения методической погрешности на примере модельного гармонического сигнала с частотой $f = 1$ Гц

$$u(t) = \sin(2\pi ft), t \in [0, 3] \text{ с}, \quad (1)$$

наблюдения которого больше периода сигнала ($T_C \gg T$).

На конечном интервале времени исследуется гармонический сигнал вида (1). Интервал времени

наблюдения рассчитывается так, чтобы на каждый период сигнала T приходилось одинаковое количество отсчетов. Исследование проводится для трех разных значений общего количества отсчетов N на времени наблюдения T_C

$$N = T \cdot T_D^{-1}. \quad (2)$$

Фазовая характеристика $\Phi_0(t)$ для данного сигнала $u(t)$ известна: $\Phi_0(t) = 2\pi ft$, $t \in [0, 3]$ с. Измеренная фазовая характеристика сигнала (ФХС) [2] вводится на основе преобразования Гильберта (ПГ) [3]:

$$\hat{x}(t) = H[x(t)] = v.p. \int_{-\infty}^{\infty} \frac{x(\tau)}{\pi(\tau - t)} d\tau$$

и гильберт-образе сигнала $\hat{u}(t) = H[u(t)]$ для разных N .

Следующим шагом является расчет методической погрешности определения ФХС для разных значений N по формуле:

$$\Delta\phi(t) = \Phi(t) - \Phi_0(t), t \in [t_\Pi, t_K]$$

и ее анализа согласно из формулы:

$$K(t) = \Delta\phi_\Pi(t), t \in [t_\Pi, t_K],$$

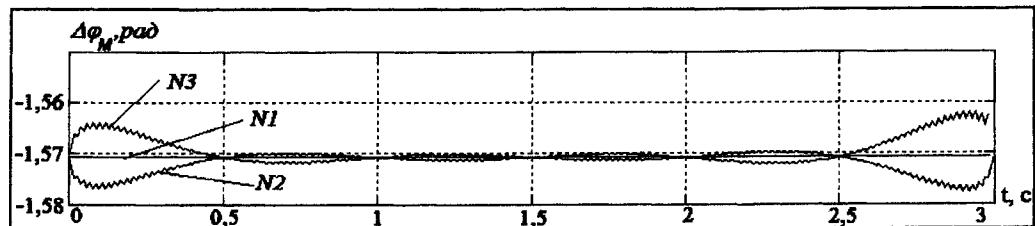
где $\Delta\phi_\Pi(t)$ – методическая погрешность определения ФХС произведения исходящего сигнала с прямоугольным окном.

Для проверки полученных соотношений было проведено моделирование в системе Matlab.

Параметры моделирования следующие: амплитуда сигнала $U = 1$ В, $f = 1$ Гц, $\phi = 0$, $T_C = 3$ с, $T_D = 10^{-2}$ с, при $N1=300/3$, $N2 = 299/3$, $N3 = 301/3$.

Примеры графиков функций $\Delta\phi(t)$ изображены на рис. 1.

По результатам анализа полученных данных установлено, что в случае целочисленного значения N методическая погрешность практически исчезает, например, для $N = 100$ эта погрешность не превышала бы 10^{-15} .

Рис. 1. График функції $\Delta\Phi_M(t)$

То есть, если N принадлежит натуральному ряду чисел, точность определения ФХС ограничивается только точностью полученных значений отсчетов сигналов, которая определяется разрядностью аналого-цифрового преобразователя (АЦП) и его аппаратурными погрешностями, а при увеличении или уменьшении N хотя бы на 1 точность определения ФХС значительно уменьшается. То есть при наложении на сигнал прямоугольных окон согласованной со значением T продолжительности методическая погрешность уменьшается.

Аналогичные результаты наблюдаются при увеличении частоты сигнала до десятков МГц и при увеличении времени наблюдения сигнала.

Такой же эффект наблюдается и при наложении скользящего окна на исследуемый сигнал. При согласовании длительности окна, параметров его движения и времени дискретизации существует возможность минимизировать методическую погрешность определения ФХС.

Однако во время проведения реальных физических экспериментов поддержание целочисленного отношения между T/T_D является проблематичным в результате дрейфа частот сигналов и неконтролированных случайных изменений режимов сбора информации.

Ниже приведены результаты сравнительного анализа данных измерений ФХС для гармонического сигнала со скользящей оконной обработкой и без оконной обработки.

Для гармонического сигнала вида

$$u(t) = \begin{cases} U(t) \cos(2\pi ft + \phi), & t \in [t_{\Pi}, t_K], \\ 0, & t \notin [t_{\Pi}, t_K], \end{cases}$$

заданы следующие параметры: $N = 2000$, $T_D = 0,01$ с, $U = 1$ В, $f = 4$ Гц, $\phi = 0$, график сигнала показан на рис. 2.

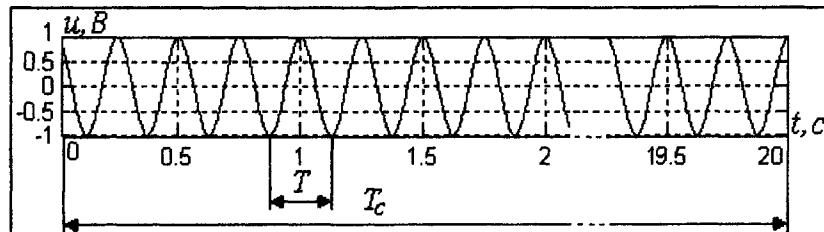

Рис. 2. Графік дослідуваного сигналу

Используем окно Чебышева с параметрами:

$$M = 200,$$

$$\beta = 90,$$

продолжительность окна

$$T_W = M T_D \gg T.$$

Для уменьшения методической погрешности для каждого положительного окна, как более достоверный результат выбираем значение с центральной части окна длительностью $st = 10$.

Величина st определяется по формуле:

$$\Phi[j] = U \cos(2\pi f T_D + \phi),$$

$$j = 1, n, \pi T_D = T_C.$$

На рис. 3, а изображен график дробной части фазы исследуемого сигнала $\Phi[j](mod 2\pi)$ и развернутой фазы $\Phi[j]$ (рис. 3, б).

График $\Phi[j]$ получен из $\Phi[j](mod 2\pi)$ с помощью ступенчатой числовой функции $L[j]2\pi$, которая определяется по результатам анализа скачкообразной функции.

Зависимость методической погрешности определения ФХС от st приведена на рис. 4.

Величиной st можно в определенных границах корректировать значение $\Delta\Phi_M[j]$ и задавать ее допустимый уровень.

Следует заметить, что согласование параметров сигналов и режимов сбора данных можно совершать двумя путями: по количеству отсчетов и по числу периодов.

В первом случае согласовывается количество отсчетов в выборке исследуемого сигнала с длительностью окна в отсчетах, во втором случае согласовывается количество периодов в исследуемом сигнале и длительность окна в периодах.

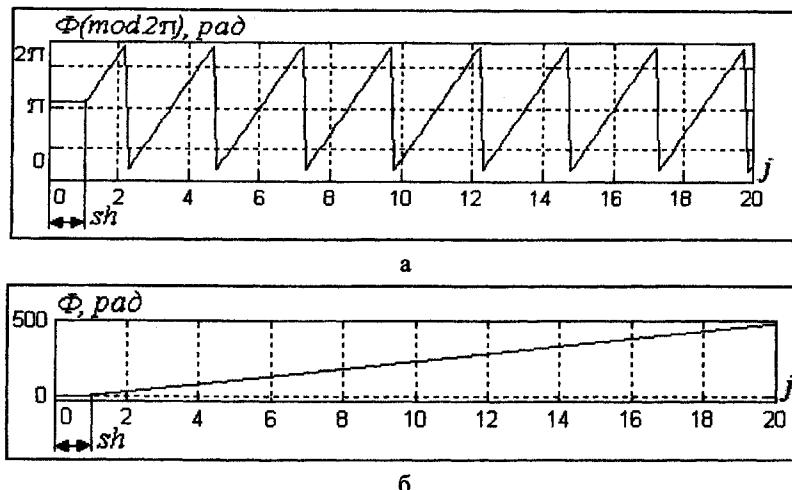

Рис. 3. Графики фазової характеристики сигналу исследуемого сигнала:
а – дробная часть ФХС; б – развернутая ФХС

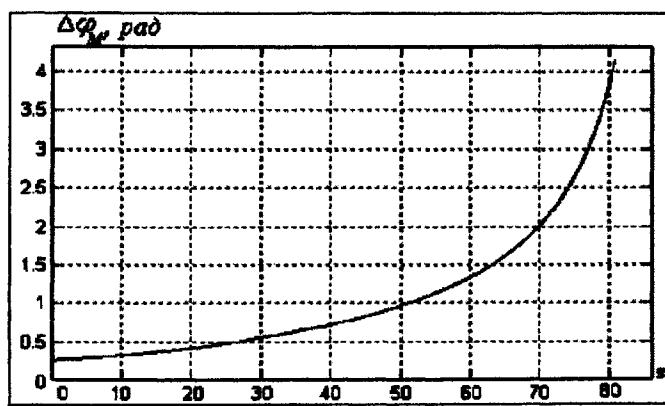

Рис.4. Зависимость $\Delta\Phi_M[j]$ от величины st для $T_W = 200$

Выводы

В работе рассмотрен способ уменьшения методической погрешности за счет согласования периодических сигналов и дискретизации на примере гармонического сигнала. Для проверки полученных соотношений было проведено моделирование в системе Matlab. В работе представлены результаты сравнительного анализа данных измерений ФХС для гармонического сигнала со скользящей оконной обработкой (окном Чебышева) и без оконной обработки. Полученные результаты могут быть использованы для разработки прецизионной аппаратуры для ультразвуковой толщинометрии.

Список литературы

1. Неразрушающий контроль и диагностика : справочник / В.В. Клюев, Ф.Р. Соснин, А.В. Ковалев и др.; под. ред. В. В. Клюева. – М.: Машиностроение, 2005. – 656 с.
2. Куц Ю.В. Статистична фазометрія / Ю.В. Куц, Л.М. Щербак. – Тернопіль: В-во Терноп. технологіч. ун-ту, 2009. – 383 с.
3. Бендат Дж. Прикладной анализ случайных данных: пер. с англ. / Дж. Бендат, А. Пирсол. – М.: Мир, 1989. – 540 с.

Поступила в редакцию 21.04.2016

Рецензент: д-р техн. наук проф. Ю.В. Куц, Национальный технический университет Украины «КПИ», Киев.

ВІЗНАЧЕННЯ ДИСКРЕТНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СИГНАЛІВ УЛЬТРАЗВУКОВОГО КОНТРОЛЮ

О.В. Монченко, О.С. Мельник

У статті розглянутий спосіб зменшення методичної погрішності при визначенні дискретних характеристик сигналів ультразвукового контролю за допомогою використання віконної обробки.

Ключові слова: методична погрішність, фазова характеристика сигналу, віконна обробка.

DETERMINATION OF THE DISCRETE CHARACTERISTICS OF ULTRASONIC TESTING SIGNALS

O.V. Monchenko, O.S. Melnyk

The article describes the method of reducing the systematic error in the determination of the discrete characteristics of ultrasonic testing signals by using window treatment.

Keywords: systematic error, the phase characteristics of the signal, the window treatment.